

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI RAXBARLARINING KASBIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Kurbanov Ibratbek G'ayrat o'g'li

Urganch davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.10489440>

ARTICLE INFO

Received: 03rd January 2024

Accepted: 10th January 2024

Online: 11th January 2024

KEY WORDS

Kompetentsiya, professionallik, malaka, pedagogik madaniyat, kasbiy moslashuvchanlik.

ABSTRACT

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari va boshqa ta'lim tashkilotlarining ish faoliyatini samarali qilish, rivojlantirishning asosiy vazifasi raxbar hodimlarga bog'liq. Bugungi kunda tashkilot raxbarlariga qo'yilayotgan talablar juda ma'suliyatli va birmuncha chuqur tafakkurni talab etadi. Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkiloti raxbarlarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy munozaralar yuritilgan.

Kirish:

Ta'lim mazmunining turli xil ko'rinishlarda ishlab chiqish, ta'lim tuzilmalari samaradorligini oshirishda zamonaviy didaktika imkoniyatlaridan foydalanish, yangi g'oyalar va texnologiyalarni ilmiy asoslash zarurati tufayli pedagogik faoliyatning murakkab va dinamik tabiati ta'lim tizimini takomillashtirishga obektiv ehtiyojni belgilaydi. Hozirgi bosqichda ta'lim strategiyasi kasbiy muammolarni hal qilishga, innovatsion jarayonlarni amalga oshirishga tayyor va qodir bo'lgan mutaxassisning kasbiy malakasini rivojlantirish va shakllantirishdan iborat.

Tarixiy tajriba shuni ko'rsatadiki, ta'lim muassasasining muvaffaqiyatli rivojlanishi, obro'si, samaradorligi uning rahbariyati sifati bilan belgilanadi. Uning boshqaruv faoliyatining samaradorligi ham ob'ektiv, ham sub'ektiv omillar bilan bog'liq. Subyektiv omillar orasida rahbar shaxsining o'z kasbiy maqomini oshirishga yo'naltirilganligi alohida o'rin tutadi. Bu zamonaviy sharoitlarni ta'lim muassasalari rahbarlarining kasbiy malakasini rivojlantirish masalasiga qiziqishni kuchayishiga olib keladi. Ta'lim tizimi uchun boshqaruv kadrlarini yetishtirish amaliyoti, natijada ta'lim tizimidagi ma'muriy lavozimlar, qoida tariqasida, turli darajadagi kasb-hunar ta'limi, ish staji, tajribasiga ega bo'lgan xodimlar tomonidan egallab olinadi. Ularning boshqaruv tayyorgarligi bugungi kunda faqat malaka oshirish tizimida amalga oshiriladi.

Zamonaviy sharoitda, jamiyat va ta'lim muassasalari hayotidagi o'zgarishlar ancha tez sodir bo'lganda, boshqaruv mahoratiga alohida ahamiyat beriladi. Muassasa rivojlanishining muvaffaqiyati, uning ijtimoiy mavqeyi rahbarning kasbiy mahoratiga, tezkor qaror qabul qilish qobiliyatiga, jamoani doimiy rivojlanish, ijodiy o'sishga yo'naltirish qobiliyatiga bog'liq.

Rahbarning kasbiy kompetensiyalarining mohiyati, tuzilishi va shakllanishining xususiyatlari turli ishlarda aks ettirilgan. Shu munosabat bilan bolalar bog'chasi rahbarining kasbiy vakolatlarini o'rganish zarurati tug'ildi.

Maktabgacha ta'limning birinchi darajasi bo'lgan umumiy ta'limni modernizatsiya qilish muammolarini muvaffaqiyatli hal qilish uchun maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbari o'zining kasbiy faoliyatini yangicha tushunishi kerak. Olimlar orasida maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining kasbiy kompetensiyasining tarkibiy qismlari to'g'risida kelishuv mavjud emas. Kompetensiya tarkibiga olimlar turli xil tarkibiy qismlar va tarkibiy qismlarni (kognitiv, operatsion-texnik, axloqiy, ijtimoiy, motivatsion, xulq-atvor va boshqalar) va qiymat yo'nalishlari tizimini o'z ichiga oladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotidagi o'quv jarayoni faqat maktabgacha ta'lim tashkilotining rivojlanishining asosiy ko'rinishi sifatida kasbiy kompetensiyaga ega bo'lgan rahbarning rahbarligi ostida samarali va samarali bo'lishi mumkin, uning boshqaruv mahorati umuman ta'lim tashkiloti faoliyatining muvaffaqiyatiga bog'liq.

Kasbiy faoliyatning har qanday shaklida "*kompetensiya*" tushunchasining mohiyatini aniqlash juda muhimdir.

"Kompetensiya" atamasi turli ma'nolarni anglatadi, adabiyotda ushbu atama bilan bir qatorda u bilan bog'liq tushunchalar qo'llaniladi - "professionallik", "malaka", "pedagogik madaniyat", "pedagogik ta'lim".

Jon Raven kompetensiyani quyidagicha belgilaydi: muayyan fan sohasidagi muayyan harakatni samarali bajarish uchun zarur bo'lgan va yuqori ixtisoslashgan bilimlarni, maxsus fan ko'nikmalarini, fikrlash usullarini, shuningdek, ularning harakatlari uchun javobgarlikni tushunishni o'z ichiga olgan o'ziga xos qobiliyat.

"Kompetensiya" tushunchasi bilan bir qatorda "malaka" tushunchasi ham qo'llaniladi, u ham turli manbalarda o'zgaruvchan tavsifga ega.

S. G. Vershlovskiy va Yu. N. Kulyutkinlarning fikricha "kompetensiyani shaxsning o'ziga xos xususiyati", V. Yu. Krichevskiyning nazdida "funktsiyalarni amalga oshirish sifatida", V. A. Slastenin fikricha esa "shaxsning kommunikativ, konstruktiv, tashkiliy qobiliyatlari to'plami sifatida", L. I. Panarin - sub'ektning shaxsiy sifati, uning ijtimoiy va texnik bo'linish tizimidagi ixtisoslashtirilgan faoliyati, ko'nikmalar to'plami sifatida va shuningdek, ushbu ko'nikmalarni o'z ishlarida amalda qo'llash qobiliyati va tayyorligi deya takidlaydilar¹.

Aksariyat tadqiqotchilar kompetensiya nafaqat bilimga ega bo'lish, balki muammolarni bilim bilan hal qilishga tayyor bo'lish imkoniyatidir, degan fikrda. *M. A. Choshanov kompetensiyani uchta xususiyat to'plami sifatida ko'rib chiqadi:*

- bilimlarning harakatchanligi, operatsion va mobil bilimlarga ega bo'lish;
- usulning moslashuvchanligi, ma'lum bir vaqtda ushbu shartlarga eng mos keladigan u yoki bu usulni qo'llash qobiliyati sifatida;
- fikrlashning tanqidiyligi-ko'plab hechimlar orasidan eng maqbulini tanlash, yolg'onlarni asosli ravishda rad etish, samarali yechimlarni so'roq qilish qobiliyati.

¹ *Патронова И.А. Развитие профессиональной компетентности руководителей дошкольных образовательных учреждений в процессе повышения квалификации: диссертация ... кандидата педагогических наук: 13.00.08. Орел, 2006. 219 с.*

Kompetentsiyaning muhim belgilari quyidagi mezonlarning kombinatsiyasi bilan belgilanadigan darajani o'z ichiga oladi:

- ❖ bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirish darajasi (*bilim va ko'nikmalar sifati*);
- ❖ bilim va ko'nikmalarning diapazoni va kengligi;
- ❖ maxsus vazifalarni bajarish qobiliyati;
- ❖ ishni oqilona tashkil qilish va rejalashtirish qobiliyati;
- ❖ nostandart vaziyatlarda bilimlardan foydalanish qobiliyati (*texnologiya, texnologiya, tashkilot va mehnat sharoitlari o'zgaranda tezda moslashish*).

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'lim muassasasi rahbarining kasbiy kompetentsiyasini rivojlantirish samaradorligi ko'plab pedagogik sharoitlarga bog'liq.

Psixologiyada sharoitlar insonning rivojlanishini belgilaydigan, uning rivojlanish jarayoni, dinamikasi va yakuniy natijalariga ta'sir ko'rsatadigan ichki va tashqi sabablar to'plamidir. **Pedagogik shartlar:**

- ✚ *pedagogik hodisalarga ta'sir qiluvchi sabab omillari;*
- ✚ *o'quv jarayoni samaradorligiga va shaxsni shakllantirishga ta'sir ko'rsatadigan holatlar;*
- ✚ *didaktik maqsadlarga erishish uchun o'qitish usullari, shakllari majmuasi;*
- ✚ *ilmiy va pedagogik tadqiqotlar natijalarini tahlil qilish mezonlari.*

Ta'lim boshqarmasi (*shahar darajasi*) maktabgacha ta'lim muassasasi rahbariga kasbiy kompetentsiyani shakllantirish darajasini o'tkazish va rivojlantirishda yordam beradi:

1. Professionalgacha, kasbni dastlabki o'zlashtirish darajasi;
2. Kasbiy moslashuv-bu kasbiy faoliyatning samaradorligi va sifati bilan namoyon bo'ladigan muvozanatni shakllantirish;
3. Kasbiy shakllanish-rahbar tomonidan amaliy ko'nikmalar va harakatlar algoritmlarini o'zlashtirish;
4. Qattiqlashish yuqori bilim ehtiyojida namoyon bo'ladigan malaka va professionallikni oshirishning muhim elementidir;
5. Professionallik-bu o'zgaruvchan amaliy vaziyatlarda olingan kasbiy ko'nikmalardan erkin foydalanish.

Shunday qilib, maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining kasbiy kompetentsiyasini rivojlantirishning aniqlangan darajalari bizga maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining kasbiy faoliyatini shahar darajasida baholashda ob'ektiv yondashishga imkon beradi, shuningdek yuqoridagi beshta bosqichning har birida kasbiy kompetentsiyani rivojlantirish shakllari va usullarini tanlashga yordam beradi.

Shunday qilib, maktabgacha ta'lim tashkilotlarining zamonaviy rahbarlarini tayyorlash bo'yicha o'quv dasturida quyidagi tarkibiy qismlar bo'lishi kerak:

- boshqaruv muammolarini muvaffaqiyatli hal qilish uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalar;
- rahbarning boshqaruv faoliyatida mavjud tajribani tizimlashtirish;
- samarali rahbarlik qilish ko'nikmalari va ko'nikmalarini o'rgatish;
- kasbiy faoliyatni tahlil qilish va uni yanada takomillashtirish.

² Харитонова Е.В. Об определении понятий «компетентность» и «компетенция» // Успехи современного естествознания, 2007. № 3. С. 67-68.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarini o'qitishni tashkil etish shakllari:

- interfaol ish shakllaridan foydalanish (treninglar, biznes o'yinlari, ish vazifalari va boshqalar);
- boshqaruv amaliyoti bilan nazariy darslarning mazmuniga tayanish;
- jamoada ishlash;
- yangi yondashuvlarni loyihalash orqali boshqaruv muammolarini hal qilish.

Xulosa:

Shunday qilib, biz kasbiy ta'limni modernizatsiya qilish sharoitida maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmlarini shakllantirish muammosi qo'shimcha ilmiy tadqiqotlarni talab qiladi deb hisoblaymiz.

References:

1. Патронова И.А. Развитие профессиональной компетентности руководителей дошкольных образовательных учреждений в процессе повышения квалификации: диссертация ... кандидата педагогических наук: 13.00.08. Орел, 2006. 219 с.
2. Сухова О.В. Профессиональная компетентность руководителя дошкольной образовательной организации и условия ее формирования / О.В. Сухова // Перспективы развития науки и образования. Москва, 2015. С. 7-12.
3. Харитоновна Е.В. Об определении понятий «компетентность» и «компетенция» // Успехи современного естествознания, 2007. № 3. С. 67-68.
4. Sharifzoda, S. O. Strategies for forming competencies in students based on an integrative approach. European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies/ISSN, 2750-8587.
5. "Talabalarda kompetensiyalarni shakllantirishda integrativ yondashuvdan foydalanishning mazmuni va metodlari" S.O Sharifzoda - Ilm sarchashmalari.-1.2023 йил. Б
6. Factors For Preparing Students For Pedagogical Activities Aimed At Socialization On The Basis Of A Gender Approach, S.SHARIFZODA - ... Conference on Management, Economics & Social ..., 2023
7. "Ўқувчиларда Таянч Компетенцияларни Шакллантиришда Интегратив Ёндашувдан Фойдаланиш: Шарифзоди Сардорбек Ўразбой табиб ўғли, Урганч давлат университети Педагогика факультети педагогика ва психология кафедраси таянч докторанти" СУ Шарифзоди - Образование и инновационные исследования ..., 2021
8. "Some important issues in the use of integrated learning materials" S.U Sharifzoda - Актуальные Вопросы Современной Науки, 2021
9. "Ўқувчиларда таянч компетенцияларни шакллантириш асосида ижтимоий компетентлиликни таркиб топтириш мазмуни" S.O Sharifzoda - Academic research in educational sciences, 2021
10. Integrativ yondashuvdan foydalanib o'quvchilarda tayanch kompetensiyalarni shakllantirishning didaktik asoslari, "Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" 30-қўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами 31 июль 2021 йил SO Sharifzoda - Тошкент: «Tadqiqot», 2021

11. Интегратив ёндашув асосида ўқувчиларда таянч компетенцияларни шакллантириш имкониятлари SO Sharifzoda - Замонавий фан ва таълим: илмий услубий тўплам ..., 2021
12. “Талаба ёшлар маънавиятини шакллантиришда оиланинг аҳамияти” SO Sharifzoda - ... перспективы развития науки и образования в ..., 2017
13. Pedagogical conditions for the organization of gender based training Innovative research in modern education” S.O Sharifzoda - Hosted from Toronto, Canada30